

2. Полковніченко О. М. Сутність та зміст правоохоронної функції держави / О. М. Полковніченко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 3 (54). – С. 39–43.
3. Погорілко В. Ф. Функції української держави та їх правові основи / В. Ф. Погорілко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2004. – № 1. – С. 9–17.
4. Жадько В. Л. Правоохоронна діяльність у сфері забезпечення податкового правового порядку / В. Л. Жадько // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2010. – № 3. – С. 77–83.
5. Горінецький Й. І. Охоронна функція держави: поняття і ознаки / Й. І. Горінецький // Держава і право. – № 24. – 2004. – С. 44–48.
6. Посмертний В. В. Сутність правоохоронної функції та правоохоронної діяльності як визначальних та базових категорій функціонування правоохоронних органів [Електронний ресурс] / В. В. Посмертний // Кримський юридичний вісник. – 2008. – № 3 (4). – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Kyuv/2008_3/3-4/06.pdf.
7. Онопенко П. Види та зміст правоохоронних функцій держави / П. Онопенко // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 11. – С. 66–68.
8. Кучук А. Правоохоронна діяльність: стан наукової розробки проблеми / А. Кучук // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 2. – С. 68–72.
9. Скрипнюк В. М. Вдосконалення регулювання правоохоронної діяльності в процесі розвитку системи органів державної влади в Україні / В. М. Скрипнюк // Держава і право. – 2010. – № 4 (50). – С. 168–174.
10. Про Конституційний Суд України [Електронний ресурс] : закон України від 16 жовт. 1996 р. № 422/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422/96-вр>.
11. Про прокуратуру : закон України від 5 листоп. 1991 р. № 1789-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>.
12. Про міліцію : закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.
13. Про Службу безпеки України : закон України від 25 берез. 1992. р. № 2229-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>.
14. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : закон України від 23 груд. 1993 р. № 3781-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.

Надійшла до редколегії 27.06.2012

МОСКОВЕЦ В. И. СИСТЕМА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНОВ, ОБЕСПЕЧИВАЮЩИХ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНУЮ ФУНКЦИЮ ГОСУДАРСТВА

Рассмотрен вопрос о правоохранительной функции государства. Обращается внимание на систему государственных органов, обеспечивающих правоохранительную функцию государства. Предложен перечень государственных органов, обеспечивающих правоохранительную функцию государства.

MOSKOVETS V. THE SYSTEM OF THE STATE AUTHORITIES PROVIDING LAW ENFORCEMENT FUNCTION OF THE STATE

The issue of law enforcement function of the state is reviewed. It is paid attention to the system of the state authorities providing law enforcement function of the state. The list of the state authorities providing law enforcement function of the state is offered.

УДК 342.9(477)

С. О. МОСЬОНДЗ,

кандидат юридичних наук, доцент,

проректор з навчальної та наукової роботи Університету сучасних знань

**СУБ'ЄКТИ ПУБЛІЧНОГО КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ
У СФЕРІ НАУКИ В УКРАЇНІ**

З'ясовано місце та роль органів публічної адміністрації у механізмі здійснення контролю та нагляду у сфері науки на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Контроль та нагляд у сфері науки – основні способи забезпечення законності та дисципліни в публічному адмініструванні наукою. Водночас

вони є найважливішими функціями держави. Без організації та здійснення контролю і нагляду ускладнюється ефективна робота державного

апарату, інших державних та недержавних структур, оскільки будь-яке рішення у сфері публічного адміністрування закінчується контролем за їх виконанням, інакше вони не матимуть сенсу. Контроль та нагляд є факторами, що дисциплінують поведінку службовців державного апарату та громадян як у сфері публічної адміністрації, так і в суспільстві взагалі. Це те, що робить прозорим для суспільства діяльність держави, а для держави – внутрішньосупільні відносини.

Різні обґрунтування та концептуалізації контролю та нагляду ми знаходимо в наукових працях відомих дослідників: О. Андрійко, В. Гарашука, Т. Гуржія, В. Даєва, С. Ківалова, Р. Калюжного, Т. Коломоєць, В. Колпакова, О. Кузьменко, В. Клочкова, П. Лютікова, М. Маршунова, О. Никитенка, В. Олефіра, С. Петкова, І. Пономарьова, В. Погорілка, В. Рассудовського, З. Рахліна, О. Стукаленка тощо.

Сучасний процес розбудови демократичної, правової держави та становлення громадянського суспільства в Україні об'єктивно обумовлює потребу з'ясування місця та ролі органів публічної адміністрації в механізмі здійснення контролю та нагляду у сфері науки в Україні.

Розробляючи точне визначення правничих термінів «контроль» та «нагляд», пропонуємо звернутися до мовознавчого і юридичного їх тлумачення, що не завжди збігаються.

Мовний аналіз категоріального поняття «контроль» доцільно починати з його етимологічної сутності. Етимологічний словник української мови визначає, що термін «контроль» має французьке походження й означає «зворотний, протилежний, подвійний рахунок» [1, с. 558].

У загальноживаному значенні термін «нагляд», який має власне українське походження, і термін «контроль», запозичений із французької мови, використовуються як тотожні та взаємопов'язані: контроль – перевірка, облік діяльності кого-, чого-небудь, нагляд за кимось, чимось [2, с. 884]; наглядати – пильнувати, слідкувати за ким-, чим-небудь для контролю, забезпечення порядку тощо [3, с. 258]. Слід звернути увагу на те, що зміст поняття «контроль» у словниках розкривається за допомогою терміна «нагляд». Аналогічна ситуація і з поняттям «нагляд», тобто для розкриття його змісту вживається термін «контроль» [4, с. 331]. Виходячи з викладеного вище можна зробити висновок про те, що зміст категоріального поняття «контроль» характеризується за допомогою терміна «нагляд» і навпаки, що свідчить про відсутність чіткої межі між термінами

«контроль» і «нагляд», адже в більшості випадків вони використовуються як синоніми.

Короткий огляд законодавства вказує на те, що відмінність між поняттями «контроль» і «нагляд» є не принциповою, а переважно формальною. Яскравим прикладом цього є ст. 7 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» [5], де зазначено, що працівники міліції зобов'язані систематично контролювати поведінку осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд. Отже, нагляд припускає контроль.

У Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначено, що державний нагляд (контроль) – це діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування, інших органів у межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт і послуг, прийняттого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [6]. Наведена дефініція має недоліки, пов'язані з ототожненням термінів «контроль» і «нагляд» та звужує коло суб'єктів державного нагляду в даній сфері.

Отже, на сьогодні маємо двозначне тлумачення термінів «контроль» і «нагляд», однак доцільність такого тлумачення є сумнівною, адже неточний термін у законі, нечітке формулювання, незрозуміле місце можуть призвести до серйозних помилок у застосуванні права. Як справедливо вказує М. Панов, «атрибутом термінології закону повинно стати правило однозначності, коли один термін відповідає тільки одному поняттю» [7, с. 211]. Такої самої думки дотримується і А. Долгова, яка аргументовано доводить, що «конкретизація термінології – неодмінна умова чіткості у вирішенні проблеми» [8, с. 317].

Виходячи з порівняння змісту аналізованих термінів, підтримуємо наукову думку О. Стукаленка, який доходить висновку, що контроль – це: 1) перевірка, облік діяльності; 2) особи, які здійснюють перевірку, контролери; 3) установа або організація, що здійснює нагляд або перевірку [9, с. 185].

Враховуючи викладені вище міркування, публічний контроль у сфері науки можна звести до діяльності публічної адміністрації, що здійснюється на постійній основі з використанням

специфічних форм і методів, полягає у спостереженні за функціонуванням суб'єктів сфери науки, в отриманні об'єктивної та достовірної інформації про стан дотримання ними законності й дисципліни, застосуванні за необхідності заходів примусу.

У сфері науки на публічні органи покладено досить велику кількість контрольних функцій, що пов'язані між собою.

Так, *Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України* як провідний центральний орган виконавчої влади з метою організації власної діяльності здійснює загальноуправлінський контроль:

- забезпечує контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції в апараті Міністерства, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;

- контролює діяльність підприємств, установ, організацій, що належать до сфери його управління;

- здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку;

- забезпечує контроль за збереженням державної таємниці, інформації з обмеженим доступом в апараті Міністерства.

Водночас на вказане Міністерство покладено функції спеціалізованого контролю, зокрема такі:

- розроблення та затвердження в установленому порядку Базового компоненту у дошкільній освіті, розроблення державних стандартів освіти;

- затвердження норм, стандартів і технічних регламентів у сфері програмного забезпечення, електронного документообігу, структури інформаційних ресурсів та обміну інформацією (єдині формати обміну даними) для органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- затвердження порядків проведення державної наукової та науково-технічної експертизи проектів державних, міжнародних та регіональних програм, експертизи проектів технологічних та наукових парків, державної експертизи договорів з трансферу технологій;

- визначення порядку проведення державної акредитації фізичних і юридичних осіб на право проведення наукової й науково-технічної експертизи, форми свідоцтва на право проведення зазначеної експертизи та перелік документів державного зразка, що мають фізичним особам право на провадження експертної діяльності і надання експертних послуг

без отримання свідоцтва, та порядку проведення акредитації технологічних брокерів;

- формування та забезпечення функціонування системи атестації педагогічних, наукових і науково-педагогічних кадрів, організація підвищення кваліфікації зазначених категорій;

- забезпечення єдності вимог до рівня наукової кваліфікації здобувачів наукових ступенів та вчених звань, проведення експертизи дисертацій на здобуття наукових ступенів та атестаційних справ для присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, а також забезпечення розгляду апеляцій на рішення спеціалізованих вчених рад та вчених рад вищих навчальних закладів та наукових установ;

- координація діяльності органів виконавчої влади щодо розроблення державних цільових наукових та науково-технічних програм, наукової складової інших державних цільових програм і контроль їх виконання.

У той же час *Державна служба інтелектуальної власності України* здійснює такі загальноуправлінські контрольні функції:

- забезпечує контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції в апараті Державної служби, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління;

- організовує планово-фінансову роботу в апараті Державної служби, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів;

- забезпечує в межах повноважень контроль за збереженням державної таємниці в апараті Державної служби.

Спеціалізованими ж контрольними функціями даної служби є:

- організація проведення перевірок суб'єктів господарювання на предмет дотримання законодавства у сфері інтелектуальної власності;

- забезпечення присвоєння та визнання спеціальних ідентифікаційних кодів, нанесених на диски та/або матриці, що експортуються, або матриці, що імпортуються;

- здійснення державного контролю (нагляду) за дотриманням суб'єктами господарювання всіх форм власності вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації (далі – Держінформнауки) України як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується через Міністра освіти і науки, молоді та спорту України, здійснює наступні загальноуправлінські контрольні функції:

– забезпечує контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції в апараті Держінформнауки України, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;

– організовує планово-фінансову роботу в апараті Держінформнауки України, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів;

– забезпечує в межах повноважень контроль за збереженням державної таємниці в апараті Держінформнауки України.

Спеціалізований контроль Держінформнауки України передбачає те, що вказаний орган:

– організовує та проводить конкурс наукових і науково-технічних проєктів, спрямованих на реалізацію (виконання) завдань державних цільових наукових та науково-технічних програм, наукових частин інших державних цільових програм за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки, державним замовником яких є Держінформнаука України, фахову експертизу цих проєктів, процедуру конкурсних торгів для визначення виконавців проєктів;

– готує пропозиції щодо формування і використання коштів спеціалізованих державних інноваційних фінансово-кредитних установ, які належать до сфери його управління, здійснює контроль за їх діяльністю;

– бере участь у розробленні норм, стандартів і технічних регламентів у сфері програмного забезпечення, електронного документообігу, структури інформаційних ресурсів та обміну інформацією (єдині формати обміну даними) для органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Щодо розуміння в адміністративно-правовій науці категоріального поняття «нагляд», то зазначимо, що його також часто помилково використовують як синонім до терміна «контроль», хоча він має спеціалізований зміст і призначення. Державний контроль, на відміну від нагляду, є повсякденним, безперервним, здійснюється як органами законодавчої, виконавчої та судової влади, так і численними спеціально утвореними з цією метою контролюючими органами. Відрізняє його від нагляду те, що контролюючий орган має право втручання в оперативну діяльність підконтрольного об'єкта (іноді аж до підміни собою керівного органу даного об'єкта), а також те, що контролюючі органи мають право самостійно притягувати винних осіб до юридичної відповідаль-

ності [10, с. 58; 11, с. 111]. Таким чином, контроль можна розглядати як родове поняття, що охоплює нагляд, певний різновид контролю. Нагляд є складовою контролю зі специфічними ознаками, до яких можна віднести: збирання потрібних знань про діяльність піднаглядного об'єкта, їх оцінювання, перевірку дотримання норм права, і спеціальних правил, установлених на об'єктах, що перебувають під наглядом; організаційну невідповідність об'єкта органу, що здійснює нагляд; застосування відповідних, наданих йому законодавством форм, але без безпосереднього втручання в оперативну та іншу діяльність об'єкта. Однак означені риси, властиві контролю та нагляду, не є абсолютними. У чинному законодавстві окремі контролюючі органи позбавлені деяких з основних контрольних повноважень, що зближує контроль із наглядом, а в діяльності окремих органів нагляду виявляється один з елементів контролю. Запропонований підхід щодо розмежування контролю та нагляду слід ураховувати в роботі над перспективним законодавством і внесенням змін до чинних нормативно-правових актів.

У сфері науки нагляд за дотриманням суб'єктами господарювання всіх форм власності вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності здійснює *Державна служба інтелектуальної власності України*.

Висновки. Здійснивши аналіз контрольних та наглядових повноважень органів публічної адміністрації у сфері науки, можемо констатувати, що доцільно говорити саме про їх контроль-наглядову діяльність, сутність якої потребує якнайшвидшого закріплення на законодавчому рівні. При цьому наглядові повноваження є елементом контролю. Дане твердження ґрунтується на такому:

– по-перше, органи публічної адміністрації у сфері науки реалізують свої контроль-наглядові повноваження щодо об'єктів, які в більшості випадків їм організаційно не підпорядковані;

– по-друге, у процесі реалізації контроль-наглядових повноважень застосовуються заходи адміністративного впливу, а за результатами реалізації можуть застосовуватись і адміністративні заходи;

– по-третє, реалізація контроль-наглядових повноважень спрямована як на визначення міри і ступеня дотримання відповідними суб'єктами спеціальних норм і правил, так і на аналіз діяльності підконтрольних об'єктів у цілому чи окремих її аспектів.

Метою контроль-наглядової діяльності органів публічної адміністрації у сфері науки в

Україні є виявлення та нейтралізація чинників, що перешкоджають стабільному функціонуванню й гармонійному розвитку сфери науки. Мета вказаної діяльності обумовлює її завдання, основним з яких є визначення фактів дотримання (або недотримання) відповідними суб'єктами встановлених приписів у межах компетенції.

Список використаної літератури

1. Етимологічний словник української мови : в 7 т. Т. 2. Д–Копці / редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – К. : Наук. думка, 1985. – 572 с.
2. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. Т. 2. К–П / укл. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – К. : Аконіт, 2001. – 926 с.
3. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. Т. 1. А–Л / укл. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – К. : Аконіт, 2001. – 886 с.
4. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов ; под ред. Н. Ю. Шведовой. – 18-е изд., стер. – М. : Рус. яз., 1987. – 797 с.
5. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : закон України від 1 груд. 1994 р. № 264/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 52. – Ст. 455.
6. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : закон України від 5 квіт. 2007 р. № 377-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389.
7. Панов Н. И. Юридическая терминология и ее значение для разработки нового уголовного законодательства / Н. И. Панов // Актуальные проблемы формирования правового государства : крат. тезисы докладов и науч. сообщений республ. науч. конф. (г. Харьков, 24–26 окт. 1990 г.). – Харьков : ХЮИ, 1990. – С. 210–212.
8. Криминология : учебник / Беляев Н. А., Волгарева И. В., Кропачев Н. М. и др. ; под ред. Орехова В. В. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1992. – 216 с.
9. Стукаленко О. В. Співвідношення термінів «нагляд» та «контроль» та їх значення у практичній діяльності прокуратури / О. В. Стукаленко // Митна справа. – 2011. – № 5 (77). – Ч. 2. – С. 183–189.
10. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / за заг. ред. Т. О. Коломоєць, Г. Ю. Гулевської. – К. : Істина, 2007. – 216 с.
11. Лютіков П. С. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: деякі проблемні аспекти доктринального дослідження та нормативного регулювання / П. С. Лютіков // Митна справа. – 2008. – № 2. – С. 110–114.

Надійшла до редколегії 12.05.2012

МОСЕНДЗ С. А. СУБ'ЄКТИ ПУБЛИЧНОГО КОНТРОЛЯ І НАДЗОРА В СФЕРІ НАУКИ В УКРАЇНІ

Вияснені місце і роль органів публічної адміністрації в механізмі здійснення контролю і надзора в сфері науки на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

MOSIONDZ S. THE SUBJECTS OF PUBLIC CONTROL AND SUPERVISION IN THE FIELD OF SCIENCE IN UKRAINE

The place and the role of public administration bodies in the mechanism of realization of control and supervision in the field of science on the modern stage of development of Ukrainian society are found out.

УДК 351.746 (477)

С. П. ПОНОМАРЬОВ,

здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Досліджено сутність та структуру правового статусу органів Служби безпеки України. Визначено сучасний стан нормативно-правового забезпечення органів Служби безпеки України.

Відповідно до чинного національного законодавства [1] Служба безпеки України має статус державного правоохоронного органу спеціального призначення, який забезпечує державну

безпеку України. З набуттям Україною незалежності та зміцненням її суверенітету проблема забезпечення державної безпеки набула особливого значення, оскільки прагнення нашої